

EUCPN Eszköztár Sorozat

16. szám

A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények megelőzése

Hatékony viselkedésbeli változást elérni

Vezetői összefoglaló

2019 második felében az Európai Bűnmegelőzési Hálózat (EUCPN) finn elnöksége a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények megelőzésével és a fiatalok kábítószer-használata által okozott károkkal foglalkozott, és bizonyíték alapú megközelítések kialakítását szorgalmazta. Ez a kiadvány erre az indítványra ad választ. Hangsúlyozva azt, hogy tudnunk kell, mivel állunk szemben, és annak megfelelően kell cselekednünk, az ezen a területen dolgozó gyakorlati szakembereknek kívánunk támogatást nyújtani.

A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények bonyolult jelenségek. Kutatások szerint a szerhasználat és a bűnözés közötti kapcsolat nem mindenki számára jelenti ugyanazt, és az idő múlásával változik is. Ezzel a rendkívül dinamikus és bonyolult kapcsolattal foglalkozva rendkívül fontos tudni, hogy **mivel állunk szemben**. Sajnos a jelenség gyakran átpolitizált mivolta miatt a „tudás nélküli cselekvés” a különféle tevékenységek elszaporodásához vezetett. A célok mindig hangzatosak, ami azonban a szűkös erőforrások rossz irányú és téves felhasználását eredményezheti, sőt rosszabb esetben még súlyosbíthatja is a problémát.

A szerhasználat és a bűnözés közötti kapcsolat áll fenn, ez a kapcsolat azonban a célcsoportok függvényében különböző lehet. Ez egyedi megközelítések alkalmazását kívánja meg, amelyek azokra vannak szabva, akikkel éppen foglalkozunk. Ha az adott célcsoport még semmi jelét nem mutatja a problémás viselkedésnek, akkor a kábítószer-használat és a bűnözés néhány

közös tényezőjével érdemes foglalkozni. Ezek a kockázati tényezők például az iskolai kudarcok és a családi nehézségek lehetnek. Ha az adott célcsoport viszont már megtapasztalja a szerhasználat káros hatásait, és bűncselekményeket követ el azért, hogy – például – fenntarthassa ezt a viselkedést, a megközelítést is ebbe az irányba kell elmozdítani.

Ezt a komplexitást a dinamikus bűnügyi és kábítószer-használati utak támogatják. Nem minden kábítószer-használóra jellemzőek a droghasználatból eredő rendellenességek és nem mind tapasztalja meg a káros társadalmi hatásokat sem. És ugyanez vonatkozik a bűnözői életutakra is. Annak ellenére, hogy a serdülőkori jogsértések száma magas, a legtöbben „kinövik” ezt a viselkedést. Annak ismerete, hogy ezeket az eltévedéseket mi befolyásolja, és hogyan függenek össze egymással, lehetőséget ad a folyamatba való beavatkozásra.

A célcsoport szükségleteinek felmérése kulcsfontosságú lépés. Az arany szabály a következő: minél részletesebb tudással rendelkezünk, annál tájékozottabban és célzottabban végezhetjük a munkát, és annál hatékonyabbak lehetünk. A nemzet(köz)i adatok segíthetik tevékenységünket, de a probléma megértésében a helyi adatok játsszák a legfontosabb szerepet. Több nézőpont beépítésére kell törekedni. A kizárólag a rendőrség adataira való támaszkodás – például – torzíthatja a probléma megértését, és a megoldást olyan irányba terelheti, ami lehet, hogy nem lesz hatással a teljes közösségre. A célcsoport fejlettségi szintjét szintén szem előtt kell tartani. A tízévesek nem olyanok, mint a tizenhat évesek, ezért értelemszerűen a viselkedésük mozgatórugói is mások. Az utóbbi korcsoport számára a kortársaktól érkező nyomás fontosabb lehet.

Érvelésünket folytatva – a különböző problémák eltérő megközelítést kívánnak –, számos lehetőséget kínálunk. A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények megelőzésére nem létezik egyetlen, mindenre alkalmazható megoldás. Ha a problémát alaposan megértettük, **annak megfelelően kell eljárunk**. A beazonosított szükségletek és problémák megfeleltetése a helyes beavatkozással nagyon hasznos lehet céljaink elérésében. Ha a **fiatalok problémás viselkedésének megelőzése** a cél, számos hatékony megközelítés áll rendelkezésünkre. Például a családi folyamatok pozitív befolyásolása elősegítheti az egészséges és biztonságos viselkedést akkor, és az élet későbbi szakaszaiban is. Ezek közül a hatékony megközelítések közül több is megtalálható az „Xchange” megelőzési stratégia nyilvántartásában,¹ a bizonyíték alapú megelőző beavatkozások online adatbázisában.

E terület több tevékenysége is a problémás viselkedésben rejlő kockázatokról való információátadásra összpontosít. Azt feltételezzük, hogy a fiatalok jó döntést hoznak, miután

tájékoztatást kaptak arról, hogy a viselkedésük milyen potenciálisan káros és veszélyes következményekkel járhat. Bár ennek a feltételezésnek minden bizonnyal van igazságtartalma, a kutatások nem azonosították az ismeretek hiányát kockázati tényezőként. Mivel ezek a megközelítések nem egy releváns tényezőt céloznak, elvéthetik a célt. Belegondolva: tudjuk, hogy a gyorséttermi ételek egészségtelenek, mégis eszünk ilyeneket.

Még zavaróbb az a tény, hogy ezek a megközelítések akár még ronthatnak is a helyzeten. Egyes fiatalok úgy érezhetik, hogy a kortársaktól érkező nyomás hatására kell elkezdeniük azt a viselkedést, amelytől meg kívánjuk óvni őket, hiszen a közös narratíva azt sugallja, hogy „mindenki ezt csinálja”. Sőt, mások úgy érezhetik, hogy muszáj vállalniuk a kockázatot, habár tudatában vannak a következményeknek.

Az elrettentés taktikája nem oldja meg ezt a problémát, sőt, az ellenkező hatást éri el. A fiatalok sokkolását és a helyes viselkedés irányába való terelését célzó grafikus ábrázolások vagy a szerepjátékok nem bizonyultak hatásosnak, és akár csak etikai jellegű aggályokból kifolyólag is vitathatók. E megközelítés hírhedt példája a *Scared Straight* program, ami sérülékeny fiatalok börtönlátogatásairól szól. A program mellett az az érv szól, hogy az első kézből szerzett tapasztalat hatására a fiatalok elrettennek a későbbi jogsértésektől. Ezt a gondolatmenetet sajnos követik az EU-ban, habár szigorú értékelések mutatták be, hogy az ilyen megközelítések többet ártanak, mint használnak.

Ha az adott célcsoport már megtapasztalta a szerhasználat és a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények negatív hatásait, a hagyományos megelőzési módszerektől eltérő megközelítésekre lesz szükség. **A károk minimalizálása** lehet az egyik ilyen megközelítés, ami a használók által megtapasztalt negatív hatások csökkentését célozza. A használó egészségi állapotát érintő előnyökön túl a kárminimalizáló programok elősegíthetik a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények számának csökkenését és/vagy a környéken tapasztalható bizonytalanság mérséklődését. A kábítószer-fogyasztói szobák például a közösség szintjén csökkentik a káros hatásokat, mivel kevesebb a kábítószerhez köthető hulladékok mennyisége, és a közrend megzavarása is kevesebbszer fordul elő.

A visszaesés megelőzése egy másik megközelítés, ami azokat célozza, akiket a használókhöz kötődő káros hatások érintenek, és ezért követnek el bűncselekményeket. Ebben az esetben a bűnismétlés megakadályozása és/vagy az emberek kezelése a cél. Erre hatékony példa még a terápiás közösségek működése. A börtönökön belül ez a megközelítés bizonyítottan csökkenti az újbóli bebörtönzést, a bűnözést és a bűnismétlést.

Természetesen nem minden problémára van kipróbált és jól bevált megoldás. Bizonyítékok hiányában elővigyázatosan kell eljárni, és arra mindenképp ügyelni kell, hogy az alkalmazott megközelítés mögött legalább álljon elméleti tudás. Azonban minden szándékra is célra igaz, hogy **minden tevékenységet értékelni kell**, a korábbi hatásoktól függetlenül. Amit meg kell változtatni, az a viselkedés. A figyelemfelkeltő tevékenységek – ha értékelik őket – gyakran a tudásátadásra összpontosítanak: „emlékszik az üzenetre?” Ez azonban csak az első lépés. Az az igazi kérdés, hogy az adott beavatkozás hatására a célcsoport megváltoztatta-e a viselkedését vagy sem.

ⁱ http://www.emcdda.europa.eu/best-practice/xchange_en